

Llorenç VILLALONGA, *La bruixa i l'infant orat*. (Edició a cura de Josep A. GRIMALT). València, Eliseu Climent Editor, 1992 (Sèrie «La Unitat», núm. 144; «Biblioteca Llorenç Villalonga»). 216 ps.

Amb *La bruixa i l'infant orat*, l'Editorial 3 i 4 de València ha inaugurat una «Biblioteca Llorenç Villalonga» destinada a acollir els inèdits pòstums de l'escriptor mallorquí. En aquest cas, es tracta d'una novel·la inacabada escrita entre els anys 1974 i 1975. El volum ha aparegut dins la mateixa col·lecció que, a finals de l'any 1991, havia vist néixer la «Biblioteca Mercè Rodoreda» amb la tan discutida edició de la novel·la *Isabel i Maria*. Aquesta vegada, però, l'editor ha tingut la cura d'embolcallar amb un farciment erudit considerable el nou volum. Tots els paratextos possibles hi són representats: un *Pròleg* de Jaume Pomar, un *D'aquesta edició* de Josep A. Grimalt, un *Epíleg* de Pere Gimferrer i una *Bibliografia* de Pere Rosselló Bover que n'actualitza una d'anterior de Jaume Vidal Alcover. La vestimenta erudita, però, no amaga que, en el fons, ens trobem davant d'una edició que, sense arribar als extrems d'*Isabel i Maria* (paral·lels, de fet, als efectuats el seu dia amb *La mort i la primavera*), comercialitza un text que, abans, hauria d'haver estat editat segons els més estrictes rigors filològics. En canvi, l'edició de 3 i 4 ha nascut amb una vocació molt clara: la de formar part del paquet de llibres que l'editorial presentava com a contribució a la festa dels XXI Premis Octubre.

En una entrevista al «Diari de Barcelona», Joaquim Molas ja va posar en dubte la legitimitat de convertir un text inacabat en una novel·la adreçada al gran públic. La prevenció era tan encertada que les ressenyes que han aparegut de *La bruixa i l'infant orat* han tendit a girar al voltant d'aquest problema. Per exemple, Vicenç Llorca ha considerat («Avui», 28-II-1993) que l'interès de la novel·la tenia «un abast limitat als especialistes en literatura catalana o als lectors de Villalonga». En canvi, Francesc Parcerisas («El País», 10-XII-1992) i Manel Ollé («El Temps», 14-XII-1992) han defensat la possibilitat de llegir *La bruixa i l'infant orat* com si fos una novel·la normal. L'argument de fons ha estat, en tots dos casos, el mateix: la ironia, l'estil de les descripcions, la gràcia dels diàlegs, la profunditat temàtica, etc., supleixen a bastament el fet que la novel·la emmudeixi de cop i volta al capítol XIV, quan els nusos de l'argument tot just s'han començat a lligar. La defensa de Manel Ollé, però, és força més virulenta

que la de Parcerisas. Disposat a assumir els interessos del «públic», al·lega, per demostrar que les preocupacions de Molas són massa primmirades, l'èxit popular d'*Isabel i Maria*. Ja se sap que, per a molts crítics de diari, els erudits són éssers malvats que es dediquen a amargar el plaer de la lectura a la bona gent. Això, però, no autoritza Manel Ollé a defensar una falsificació filològica amb criteris populistes. Per sort, amb *La bruixa i l'infant orat* ningú no s'ha inventat cap novel·la, però el problema continua sent, tot i que els escrúpols filològics l'hagin camuflat força, la intenció editorial (tant de l'editor com del curador) que n'ha presidit la publicació.

Editar un manuscrit de Villalonga no és una tasca gens fàcil. Com s'ha dit tantes vegades, Villalonga ignorava les beceroles de la normativa catalana. Una ignorància molt greu en un escriptor que havia de jugar, per força, amb els registres culte i dialectal alhora. Editar un manuscrit de Villalonga, doncs, vol dir haver-se d'enfrontar a un caos lingüístic català-castellà-mallorquí on les faltes d'ortografia són, només, la punta de l'iceberg. En el cas de *La bruixa i l'infant orat*, l'edició quedava simplificada pel fet que només ens ha pervingut un manuscrit de la novel·la —encara que, com informa Jaume Pomar al *Pròleg*, aquest manuscrit conté «nombrosos ratllats i afegits».

Josep A. Grimalt, segons el que ell mateix explica als *Criteris de transcripció* (on s'afanya a dir que l'editor li va atorgar «plena llibertat»), ha partit de dues premisses a l'hora d'editar *La bruixa i l'infant orat*. Per una banda, ha volgut aprofitar l'oportunitat «de fer accessible al públic» per primera vegada una obra de Villalonga tal com ell l'havia escrita, és a dir, sense la intervenció dels correctors. Per l'altra, però, «no se tractava de fer-ne una edició diplomàtica, només útil als especialistes». Segons els *Criteris de transcripció*, per tal de conciliar els «dos extrems», Grimalt ha regularitzat només el que li ha semblat estrictament indispensable: l'ortografia, les preposicions, els errors mecànics, alguns problemes de morfologia verbal, les majúscules i les abreviatures. A l'hora de la veritat, però, la correcció del manuscrit ha estat una mica més àmplia. Grimalt ha tendit, en general, a corregir les faltes que li han semblat motivades directament per les deficiències lingüísti-

ques de l'autor i ha mantingut, en canvi, els errors que podien ser explicables des del sistema lingüístic dialectal o general. Així, manté l'article «lo» o el pronom «lis», però corregeix «complexe» per «complex», «en lliber» per «n'alliber», «del resta» per «de la resta», «llença» per «llança», o «ambient» per «ambient». No hi ha dubte que, tot i el criteri general que hi ha al darrere, algunes d'aquestes correccions poden semblar excessives. Encara més quan, de vegades, Grimalt deixa sense corregir coses com «arquetip» i «reflexes». O quan, tot i mantenir «lis», corregeix un «li» per «li [ho]». Ens podem preguntar, també, si val la pena corregir les confusions entre «amb» i «en» i, alhora, mantenir les preposicions davant les conjuncions o la construcció «en quant a». Posats a deixar coses, no és millor deixar-les-hi totes? Villalonga, així, es fa més llegidor? Es fa més coherent? Escapa a les urpes dels especialistes? Em sap greu: el text continua sent poc recomanable per a qui no tingui un domini alt de la normativa catalana.

La prouja de no falsificar en excés el text ha obligat Grimalt a deixar constància, a peu de pàgina, dels canvis introduïts. També aquí, però, el caràcter híbrid de l'edició ha distorsionat la seva feina: sembla raonable suposar que hi ha moltes més modificacions que les assenyalades. Als *Criteris de transcripció* llegim: «no hem estalviat les notes sempre que hem pensat que el lector se podia fer una idea inexacta del manuscrit». La pregunta és: com pot saber Grimalt quin és el moment en què el lector es fa una idea equivocada del manuscrit? Un altre aspecte del mateix problema són les indicacions de «barrat» i «afegit» que de tant en tant anem trobant. Hi són tots indicats, els «nombrosos ratllats i afegits» del manuscrit? De fet, empipa tant l'assistemàticitat de l'anotació com la vaguetat a l'hora de precisar-ne l'abast.

Malgrat tot, la competència i la prudència de Grimalt fan que la seva edició ens permeti fer-nos una idea molt aproximada de com és el manuscrit original de *La bruixa i l'infant orat*. És una llàstima que el gran mèrit de la feina quedi disminuït pels prejudicis divulgadors que l'han presidida. És, si es vol, el mateix que està passant, en altres termes, amb les *Obres completes* de Villalonga que Grimalt edita actualment a Edicions 62. Grimalt s'hi ha

preocupat de comparar edicions i de posar variants. Però, ai llas!, com que el llibre no va destinat als «especialistes», només hi ha consignat les variants més importants i, cosa molt més greu, la llengua ha estat sotmesa a una «revisió general» que afecta, sobretot, els diàlegs en mallorquí. És evident que, encara que Grimalt hagi estat coautor lingüístic de la primera edició de les *Obres completes* de Villalonga (1966), això no li dóna dret a introduir canvis un cop mort l'autor. Ningú no pot reconstruir les novel·les que Villalonga hauria escrit si hagués sabut català o si els correctors no s'haguessin extralimitat. I no ho pot fer encara que suposi que l'autor li concediria l'aprovació, «com me la va concedir generosament en temps de la primera edició» (*OCI*, 1988). En casos com els de Villalonga (o com el de Víctor Català: Núria Nardi també ha reconstruït una *Solitud* ideal en la seva recent edició «crítica» de la novel·la), cal admetre la idea de coautoria lingüística i, per tant, cal respectar (llevat dels errors evidents i documentats) la història externa del text. Una història que s'acaba, evidentment, amb la mort de l'autor.

En un cas textualment tan complicat com el de Villalonga (fins i tot si deixem de banda el problema de les versions castellaneres fetes pel mateix autor), les edicions crítiques són prèvies a qualsevol intent vulgaritzador de la seva obra. Crítiques, és clar, no vol dir diplomàtiques, com sembla entendre Grimalt: la fixació críto-ortogràfica és bàsica en casos com els de *La bruixa i l'infant orat*. Si no volem començar la casa per la teulada, cal superar les pressions editorials o, cosa que és més perillosa, la voluntat popularitzant del filòleg, i fixar primer allò que es vol divulgar. Sempre tenint en compte, és clar, que potser no val la pena divulgar-ho tot: cal un text assequible i fiable de *Bearn*, però un lector interessat en *La bruixa i l'infant orat*, encara que no sigui un erudit, ha de ser perfectament capaç de fer servir (i fins i tot és possible que la prefereixi) una edició crítica. En qualsevol cas, el que cal és no enganyar ningú i, sobretot, no voler fer passar bou per novel·la grossa. Des d'aquesta perspectiva, es descobreix inevitablement que els interessos dels erudits i els del públic són els mateixos. La resta és demagogia.

VÍCTOR MARTÍNEZ-GIL